

פרשת כי תבוא

בפרשתנו מתואר מעמד הברכה והקללה המפורסם. כחלק מהברכות שזכו להם ישראל, מופיעה הברכה הבאה:

קִימָדְךָ קִימָדְךָ לֹא לְעַם קְדוֹשׁ פְּאֶשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ, כִּי תִשְׁמַר אֶת מִצְוֹת יְקֻנֵּךְ אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו.

הרמב"ם בספר המצוות, רואה בחלק האחרון שבברכה זו, מצוות עשה:

והמצוה השמינית, היא שצונו להדמות בו יתעלה לפי יכלתנו והוא אמרו: 'והלכת בדרכיו'. וכבר כפל צווי זה ואמר: 'ללכת בכל דרכיו' [דברים, פרקים י' ו-יא']. ובא בפירוש זה: מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד... וכבר נכפל הצווי הזה בלשון אחר ואמר: 'אחרי י"י אלהיכם תלכו' [דברים יג], ובא בפירוש גם כן, שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדות החשובות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל, יתעלה על הכל עילוי רב.

נקודות לעיון והעמקה

- מדוע מנה הרמב"ם פסוק זה כמצווה, הרי על פניו נראה שזוהי ברכה גרידא, הבאה בעקבות התנהגות העם. ולא עוד, אלא שפסוקים רבים קדמו לעסוק בעניין זה, שלשונם קרובה הרבה יותר לציווי [למשל: דברים, פרק ח-ו. י"ב. י"א-כב. יג-ה] ומדוע להעדיף פסוק מאוחר שאיננו נראה כציווי? מניסוח הלשון, נראה כי עיקרה של המצווה הוא להדמות לקב"ה – 'שצונו להדמות בו יתעלה לפי יכלתנו', כאשר הדרך המעשית לכך היא החיקוי של מעשיו בעוה"ז. ב'מניין המצוות' לעומת זאת, הרמב"ם מדגיש יותר את הצד המעשי – 'להדמות בדרכיו הטובים והישרים שנאמר 'והלכת בדרכיו'. א. מדוע יש עניין לנו, כבני אדם, להדמות ליוצרנו? ב. מהו פשר ההבדל בניסוח, שיש בין 'ספר המצוות' ל'מניין המצוות'?

נחזור לעיוננו.

במורה נבוכים, הפליא הרמב"ם בדבריו על עניין ההדמות למעשי הא-ל:

..שתכלית מעלת האדם היא להידמות אליו יתעלה במידת היכולת, כלומר, שנדמה את מעשיו למעשיו, כפי שהסבירו בפירוש ל'קדשים תהיו', לאמור: 'מה הוא חנון, אף אתה היה חנון, מה הוא רחום אף אתה היה רחום'.

דברים אלו של הרמב"ם, נראים כסותרים עקרון שהוא מהיסודיים ומהמרכזיים במשנתו שלו:

ומכיוון שהאדם נתייחד בעניין מופלא מאוד שבו, אשר איננו באף אחד מן הנמצאים... והוא ההשגה השכלית, ששום חוש, איבר או צלע אינם מפעילים אותה, דימה אותה [את ההשגה האנושית השכלית] להשגת האלוה אשר [גם היא] איננה נזקקת לכלי, אף כי לא דמיון באמת, אלא לכאורה. בגלל העניין הזה, דהיינו, בגלל השכל האלוהי הדבק בו, נאמר על האדם שהוא בצלם אלהים ובדמותו..

וכן:

..הוא השלמות האנושית האמיתית, ו[השלמות האמיתית] היא השגת המעלות השכליות, כלומר, תפיסת מושכלות המלמדים דעות אמיתיות במטפיסיקה [באלוהות]. זאת היא התכלית האחרונה והיא המביאה את האדם לידי שלמות אמיתית. והיא לו לבדו. והיא מעניקה לאדם את הקיום הנצחי. ובה האדם הוא אדם. [וכן בעוד עשרות (!) מקומות נוספים].

כלומר, לפי הרמב"ם, השלמות האמיתית והמהותית ביותר של האדם, הנקודה בה הוא יוצא לפועל באופן סופי ומקבל את צורת האדם שלו, היא בהשלמתו את שכלו. צלם האלהים שבאדם, החלק האלוהי שבו, המייחדו מכל היצורים, הוא שכלו שיצא אל הפועל בהשיגו את הא-ל. האדם הוא אדם בשכלו.

כפי שנראה לקמן, המושכלות אשר מעניקים לאדם שלמות זו, ומוציאים אותה לפועל, הם המושכלות האלה-יות, דהיינו השגת האל-והבנת דרכי פעולתו בעולם.

לכאורה, הדברים הללו נראים כסותרים את הקטע מה'מורה' שהבאנו לעיל, כיון ששם הדגש הוא על המעשים, וכאן על ההשכלה.
בטרם ניישב את הדברים, נעמיק בעוד עניין קטן:

לרמב"ם תפיסה עמוקה, לפיה המושכלות שאדם תופס ומשכיל, מעצבות את שכלו. השכל דבק במושכליו ומתעצב על ידם - קיימת אחדות בין המשכיל למושכל. השכל איננו נשאר 'אדיש' וחיצוני למושכלות שהוא תופס ומשיג, אלא הן נחקקות בו וגורמות לו להתעצב בדמותן:

..ברור אפוא שכאשר השכל נמצא בפעל, אזי השכל הוא הדבר המושכל. והתברר שפעולתו של כל שכל, שהיא היותו משכיל, היא עצמותו. מכאן שהשכל, המשכיל והמושכל הם עצם אותו דבר תמיד בכל מה שיושכל בפעל.. [עיין באריכות בפרק סח ממאמר ראשון].

במילים אחרות, לאדם ישנה דבקות מהותית ביותר במושכלות אותן הוא משיג. ככל שהוא ישיג וידבק בדברים יותר עליונים, כך יתעצב ויתעלה שכלו, עד שיגיע לשלמות האחרונה:

והנכבד שבמושכלות - לציר לנפשו אחדות הקדוש ברוך-הוא, וכל-הנלווה לעניין ההוא מהאלו-היות. ששאר החכמות אינן אלא להרגילו בהן עד שיגיע לדעת החכמה האלוהית.

[זו גם הסיבה לפיה הרמב"ם סובר שנצחיות האדם תלויה בהשגת האלה-ות, שהרי כאשר האדם משכיל דבר מה, שכלו מתעצב לפי אותו דבר, וממילא בהשכלת האדם את האלה-ות, הוא מקבל את הנצחיות שיש בה: '... והיא [השלמות השכלית] מעניקה לאדם את הקיום הנצחי'. וכן: 'וקיום הנפש.. עד אין סוף [הנפש נשארת תמיד] - כקיום הבורא יתברך, שהוא סיבת קיומה, לפי שהשיגה אותו'].

בחזרה לענייננו..

כאשר האדם זכה והשכיל בחכמת האלה-ות, הוא אכן דבק באלה-ות דבקות שאין למעלה ממנה, דבקות המביאתו לחיי נצח ומשלימה אותו. אולם, שלמות זו הינה שלמות פרטית - '..והיא לו לבדו', ומה חפץ לו לבורא ב'צלמי אלה-ים' פרטיים המתהלכים בעולם?
מטרת הדבקות וההשגה באלה-ות היא עמוקה ומשמעותית הרבה יותר;
כאשר האדם דבק בשכלו באל-והביא לידי ביטוי את צורתו האמיתית, רק אז, המידות והמעשים היוצאים ממנו, הינם מידות המידמות למידות האלו-היות המנהיגות את עולמנו.
כל עוד האדם איננו שלם, איננו בעל צלם אלה-ים בפועל, מידותיו שטחיות וחסרות.
כשם שהדבקות באל-והשכל מולידה נצחיות, כך היא מולידה מידות נפש אציליות, הנובעות מאותה דבקות באלה-ות.
כאשר האדם קיבל צלם אלה-ים, הרי שכל מעשיו ומידותיו נובעים מאותו צלם אלה-י.
הציווי "ההלכת בדרכיו" אם כן, הוא ציווי לחתור לדבקות והידמות לאל-ל, ע"י השגתו והבנת מידותיו כפי שהן מתבטאות בעולמנו, מתוך מגמה להתאים את מידותינו למידותיו הקדושות.
על הפסוקים: **כֹּה אָמַר יְקֹנֵק, אֵל יִתְהַלֵּל חֶכֶם בְּחֻמָּתוֹ וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגְּבוּר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֵל יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרָו. כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל: הַשֶּׁפֶל וְיָדַע אוֹתִי, כִּי אֲנִי יְקֹנֵק עֲשֵׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ, כִּי בְּאֵלֶּה חֲפָצְתִּי נֶאֱמַר יְקֹנֵק.** כותב הרמב"ם כך:

..בפסוק זה, בהבהירו את התכלית הנאצלת ביותר, אין הוא מסתפק בהשגתו יתעלה בלבד. שהרי לו זאת היתה כוונתו היה אומר: כי אם בזאת יתהלל המתהלל השפיל וידע אותי וקוטע את הדיבור... אבל הוא אמר: יש להתפאר בהשגתי ובידיעת תארי, והכוונה למעשיו, כמו שהבהרנו [בפרק נ"ד ממאמר ראשון, שם כתב הרמב"ם שהדרך להשגת האל-ל כוללת את הבנת מעשיו ומידותיו בהנהגתו את המציאות: 'שהאל יתעלה נודע בתארו, כי כאשר ידע את הדרכים ידע אותי']. והוא הבהיר לנו בפסוק זה שהמעשים שאתה חייב לדעת ולחקות הם חסד, משפט וצדקה... אחרי-כן השלים את העניין ואמר: **כי באלה חפצתי נאם ה', כלומר, מטירתי שיהיו מכם חסד משפט וצדקה בארץ... התכלית שאותה ציין בפסוק זה היא אפוא שהוא הבהיר ששלמות האדם שבה יתפאר באמת היא (מדרגתו של) מי שהגיע להשיג את האל יתעלה כפי יכולתו ויודע כיצד היא השגחתו בברואיו בהביאו אותם לידי מציאות ובהנהיגו אותם. לאחר אותה השגה, אותו אדם יתכוון בהתנהגותו תמיד לחסד משפט וצדקה מתוך הידמות אל מעשיו יתעלה.**

כעת, ברור הניסוח - 'תכלית מעלת האדם היא להידמות אליו יתעלה במידת היכולת, כלומר, שנדמה את מעשיו למעשיו', שכן באמת זוהי מעלתו האמיתית והאובייקטיבית של האדם, מצד חפצו ומטרתו של הא-ל. לעומת זאת, 'בגלל העניין הזה, דהיינו, בגלל השכל האלוהי הדבק בו, נאמר על האדם שהוא בצלם אלהים ובדמותו', מתאר את שלמותו העצמית הפנימית והפרטית של האדם, אך לא את תכליתו כאיבר בעולם הכללי, תכלית הנובעת משלמות פרטית זו.

לתגובות, הערות והארות אענה בשמחה
Boaz__levy@walla.com